

De orthopedagoog- generalist als professional

Beroepscompetentieprofiel
orthopedagoog-generalist

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1: Afbakening	7
1.1 De beroepsgroep	7
1.2 Beroepsregistratie	8
1.3 Beroepscode en tuchtrecht	8
1.4 Bekwaamheid en bevoegdheid	9
1.5 Werkwijze herziening BCP orthopedagoog-generalist	9
Hoofdstuk 2: Positionering van de orthopedagogiek	11
2.1 De orthopedagogiek	11
2.2 Kerntaken en doelgroepen	12
2.3 Onderscheid met aanpalende beroepen	14
2.4 Werkdomein	15
2.4.1 Jeugdhulp	15
2.4.2 Wijkteams	15
2.4.3 Onderwijs	16
2.4.4 Gehandicaptenzorg	16
2.4.5 GGZ 18+	17
2.4.6 Ouderenzorg	17
Hoofdstuk 3: Beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist	19
3.1 Uitgangspunten	19
3.2 Definitie van competenties	20
3.3 CanMeds model	21
3.4 Competenties orthopedagoog-generalist	22
3.5 Kenmerkende beroepssituaties	29
Appendix 1: Begrippenlijst	33
Appendix 2: Bronvermelding	34

Voorwoord

Voor u ligt het beroepscompetentieprofiel van de orthopedagoog-generalist. De eerste versie stamt uit 2014 en in 2020 is die versie aangepast aan de ontwikkelingen in het werkveld en de consequenties die dit heeft voor het beroep. Bij die herziening is aandacht besteed aan de relatie met andere beroepen en aansluiting op ontwikkelingen in het veld. En dat zijn er nogal wat, waaronder natuurlijk de opname van de orthopedagoog-generalist als artikel 3 beroep in het BIG-register per 1 januari 2020. Maar ook inhoudelijke ontwikkelingen in de verschillende werkvelden waarin de orthopedagoog-generalist werkzaam is. Vanwege de naamswijziging van basis-orthopedagoog naar NVO orthopedagoog is dit voorliggende profiel van de orthopedagoog-generalist in 2023 op een aantal plekken tekstueel gewijzigd. De inhoud van het beroep is gelijk gebleven.

Het beroep orthopedagoog is een betekenisvol en 'rijk' beroep; een beroep dat zich richt op de opvoedings- en ontwikkelingsrelatie tussen de (beroeps)opvoeder en degene die zich ontwikkelt en ontplooit. Dié relatie brengen orthopedagogen in kaart, over dié relatie adviseren zij en dié relatie grijpen zij aan voor begeleiding.

De orthopedagoog-generalist is een postmaster opgeleide, vakbekwame orthopedagoog met diepgewortelde kennis van de orthopedagogische theorie en praktijk. Want als beroepsgroep vinden we het van belang dat professionals die interventies plegen in ingrijpende en complexe situaties in het leven van kinderen, jongeren en volwassenen een gedegen opleiding hebben.

De orthopedagoog-generalist wordt door collega's, leidinggevend en zorginkopers gezien en gehoord. Daar kan dit beroepscompetentieprofiel verder aan bijdragen. Dit profiel heeft als doel om sturing te geven aan de ontwikkeling en uitvoering van het beroep. Het laat zien wat cliënten, werkgevers, zorginkopers, orthopedagogen-generalist zelf en anderen van de orthopedagoog-generalist kunnen en mogen verwachten. Dit beroepscompetentieprofiel formuleert de norm die de NVO vanuit de beroepsgroep stelt aan het postmasterniveau van de beroepsgroep. En het vormt de norm voor registratie in het NVO Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist. Daarbij kan dit profiel voor de opleidingsinstellingen een ijkpunt zijn bij de ontwikkeling van hun onderwijsprogramma's. En de orthopedagoog-generalist zélf ondersteunen in een leven-lang-leren.

Dit beroepscompetentieprofiel is belangrijk voor de ontwikkeling en zichtbaarheid van het mooie vak van de orthopedagoog-generalist. In een tijd waarin we nadenken over hoe we de zorg betaalbaar, toegankelijk en overzichtelijk houden voor de cliënten waarvoor we het doen: kinderen, jongeren, hun ouders/opvoeders en volwassenen in een afhankelijkheidsrelatie. In al deze ontwikkelingen kan dit profiel van toegevoegde waarde zijn.

Met recht een beroep om trots op te zijn.

Juli 2023

Gerard van Egmond

Voorzitter NVO

*“ Een orthopedagoog-
generalist is gericht op een
individu in de context. Zij nemen
de omgeving mee en zijn
gericht op ontwikkeling en op
mogelijkheden. ”*

Hoofdstuk 1 Afbakening

In dit hoofdstuk wordt beschreven voor wie dit beroepscompetentieprofiel is geschreven, wie er tot de beroepsgroep behoren en hoe het beroepscompetentieprofiel tot stand is gekomen.

1.1 De beroepsgroep

Dit beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist (BCP-OG) geeft een beschrijving van de kennis, vaardigheden en attitude van een orthopedagoog-generalist. Deze heeft na de universitaire masteropleiding pedagogische wetenschappen, psychologie of gezondheidswetenschappen, waarin klinische vaardigheden moeten zijn opgedaan én een klinische stage is gevolgd, een tweejarige duale postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist gevolgd. De werkzaamheden van de orthopedagoog-generalist die deze postmasteropleiding heeft afgerond vormen het uitgangspunt van dit BCP-OG.

We onderscheiden de orthopedagoog-generalist op postmasterniveau van de NVO orthopedagoog op universitair masterniveau. Voor de NVO orthopedagoog bestaat een afzonderlijk beroepscompetentieprofiel¹.

1.2 Beroepsregistratie

Op basis van het diploma orthopedagoog-generalist kan men zich inschrijven in het BIG-register. Daarnaast kan een orthopedagoog-generalist zich registreren in het NVO Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist. Een BIG-registratie is hierbij een voorwaarde.

De BIG-registratie vormt het bewijs dat de orthopedagoog-generalist de vereiste opleiding heeft en dat deze wettelijk bevoegd is om dit beroep te mogen uitoefenen. Met herregistratie in het BIG-register toont de orthopedagoog-generalist aan dat deze de juiste (hoeveelheid) werkervaring heeft opgedaan. Daarnaast toont registratie in het NVO Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist van de NVO aan dat een orthopedagoog-generalist blijft in zijn vak door te werken aan zijn vakbekwaamheid en persoonlijke ontwikkeling. Naast werkervaring, toont de orthopedagoog-generalist in het NVO Kwaliteitsregister aan dat deze zijn vak bijhoudt met bij- en nascholing en reflecteert op zijn handelen, door middel van o.a. intervisie. Kort gezegd fungeert de BIG-registratie voor de orthopedagoog-generalist als een zogenaamd bevoegdheidsregister en fungeert het NVO Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist als een vakbekwaamheidsregister. Voor de orthopedagoog-generalist is opname in het NVO Kwaliteitsregister een aanvulling op de registratie in het BIG-register.

Beroepsregistratie is voor de NVO een belangrijk instrument om (blijvende) beroepsontwikkeling te stimuleren en te borgen, met als onderliggend perspectief daarmee bij te dragen aan kwaliteit van zorg door vakbekwame professionals.

Het NVO Kwaliteitsregister geldt voor alle werkdomeinen waar orthopedagogen werken. De NVO kent naast een Kwaliteitsregister voor de orthopedagoog-generalist (op postmasterniveau) een Kwaliteitsregister voor de NVO orthopedagoog (op universitair masterniveau). Daarnaast bestaan er wettelijke registraties. Naast een BIG-registratie zoals hierboven beschreven is dit registratie bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) voor de orthopedagogen die werkzaam zijn in de jeugdhulp.

1.3 Beroepscode en tuchtrecht

De beroepscode van de NVO is de leidraad voor het beroepsmatig handelen van (post)master geschoolde (ortho)pedagogen en onderwijskundigen. De code is mede gebaseerd op wet- en regelgeving en bevat de kwalitatieve, morele en ethische regels die bij de beroepsuitoefening van belang zijn. De beroepscode bevat zowel concrete regels als algemene uitgangspunten, waarin de geest van de 'goede beroepsuitoefening' is samengevat. Het betreft normen die de beroepsgroep zélf geformuleerd heeft. Het doel van de beroepscode is het garanderen van de kwaliteit van de beroepsuitoefening².

Met een BIG-registratie valt de orthopedagoog-generalist onder het wettelijke tuchtrecht van de Wet BIG. In geval van een registratie bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) toetsen de tuchtcolleges van SKJ het handelen van de orthopedagoog-generalist (bij SKJ geregistreerd onder de naam postmaster orthopedagoog SKJ). Als norm voor de beoordeling van tuchtklachten in het kader van de Wet BIG of het SKJ geldt voor de beroepsgroep de professionele standaard. Hieronder valt de beroepscode van de beroepsgroep (in geval van de orthopedagoog-generalist die van de NVO), de vigerende wet- en regelgeving, uitspraken van tuchtrechters en vakinhoudelijke richtlijnen. De NVO-beroepscode is tevens de norm waaraan het College van Toezicht van de NVO – en eventueel het College van Beroep – het handelen van de orthopedagoog-generalist toetst, wanneer een cliënt, beroepsgenoot of andere belanghebbende een klacht tegen hem of haar indient bij de NVO³.

1.4 Bekwaamheid en bevoegdheid

In de Wet BIG en (tucht)rechtspraak wordt de term 'bevoegdheid' gebruikt voor de bevoegdheid van medische beroepsbeoefenaren om voorbehouden handelingen te verrichten en/of daartoe opdracht te geven. Voorbehouden handelingen zijn handelingen die alleen mogen worden uitgevoerd door een in de Wet BIG aangewezen hulpverlener, zoals het voorschrijven van medicatie of het snijden in een lichaam. De orthopedagoog(-generalist) heeft net als de gz-psycholoog en psychotherapeut geen specifieke voorschrijfbevoegdheid en kent geen zogenaamde voorbehouden handelingen. Er zijn wel bepaalde wettelijk geborgde taken en/of functies voor de orthopedagoog-generalist, bijvoorbeeld als wzd-functionaris of het afgeven van instemmingsverklaringen in de gesloten jeugdhulp.

Ook kennen we veldnormen en richtlijnen van beroepsgroepen die soms bepalen welke professionals het beste ingezet kunnen worden in bepaalde situaties.

Ook als je op basis van bijvoorbeeld wet- of regelgeving bevoegd bent, moet een orthopedagoog zichzelf altijd de vraag stellen: 'ben ik voldoende bekwaam?'

Bekwaamheid of vakbekwaamheid wil zeggen dat een professional beschikt over voldoende kennis en kunde om werkzaamheden in een concrete situatie adequaat uit te kunnen voeren. Als NVO stellen we dat je bevoegd bent om bepaalde handelingen te verrichten als je daartoe voldoende bekwaam bent. Een orthopedagoog moet altijd de grenzen van zijn vakbekwaamheid in acht nemen en binnen deze grenzen handelen.

Een orthopedagoog kan diens vakbekwaamheid beoordelen en aantonen met onder andere werkervaring, bij- en nascholing en andere deskundigheidsbevorderende activiteiten die worden bijgehouden in een van de NVO kwaliteitsregisters.⁴

1.5 Werkwijze herziening BCP orthopedagoog-generalist

Voor de herziening van dit beroepscompetentieprofiel in 2020 is de versie uit 2014 als basis gebruikt. Daarbij zijn ervaringen gebruikt die de afgelopen jaren door orthopedagogen-generalist zelf, hun werkgevers en opleiders zijn opgedaan met het beroepscompetentieprofiel in de praktijk. Ook is een enquête gehouden onder praktijkinstellingen die orthopedagogen-generalist opleiden binnen hun organisatie over de kenmerkende beroepssituaties en het ervaren onderscheid tussen de orthopedagoog-generalist en de NVO orthopedagoog in de praktijk.

De competentiebeschrijvingen zijn afkomstig uit het opleidingsbesluit orthopedagoog-generalist (1 oktober 2019)⁵ en meer specifiek uitgewerkt in dit profiel. Hierbij hebben de competentiebeschrijvingen uit het beroepscompetentieprofiel uit 2014 als basis gediend. De NVO heeft daarnaast voor de herziening afgestemd met de hoofdopleiders van de opleidingen orthopedagoog-generalist die ook voor 2020 al de opleiding tot orthopedagoog-generalist aanboden.

De definitieve tekst is begin 2020 vastgesteld door het bestuur en de ledenraad van de NVO.

In 2023 is de naamgeving van het Kwaliteitsregister basis-orthopedagoog gewijzigd in NVO orthopedagoog. Naar aanleiding hiervan zijn tekstuele wijzigingen doorgevoerd in het BCP van de NVO orthopedagoog. De naamswijziging heeft ook tot een aantal tekstuele wijzigingen in dit BCP orthopedagoog-generalist geleid. De inhoudelijke beschrijving van de competenties is gelijk gebleven.

“ Dit profiel geeft sturing aan de ontwikkeling en uitvoering van het beroep orthopedagoog-generalist. ”

Hoofdstuk 2 Positionering van de orthopedagogiek

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat kenmerkend is voor het beroep van orthopedagoog en worden de verschillen en overeenkomsten met aanpalende beroepen beschreven.

2.1 De orthopedagogiek

Binnen het domein van de orthopedagogiek vallen zowel kinderen en jongeren als volwassenen in een afhankelijkheidsrelatie, bijvoorbeeld volwassenen met een verstandelijke beperking of met psychische problematiek. Het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap zijn belangrijke pijlers voor de beroepsuitoefening.

In het kinderrechtenverdrag wordt in 54 artikelen beschreven wat de rechten van het kind zijn, bijvoorbeeld het recht op onderdak en onderwijs. In artikel 3 staat dat het belang van het kind voorop moet staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. Daar waar ouders niet in staat of in de gelegenheid zijn om tegemoet te komen aan deze rechten, is het de taak van de overheid om kinderen te ondersteunen⁶. Deze taak is breder dan alleen voor kinderen en jongeren onder de 18 jaar. De rechten van de mens met een beperking worden omschreven in het VN Gehandicaptenvoerdrag⁷ Inclusie, persoonlijke autonomie en volledige participatie voor mensen met een handicap vormen de uitgangspunten binnen dit verdrag.

Een orthopedagoog is actief op het gehele spectrum variërend van alledaagse opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken tot complexe opvoedings- en ontwikkelingssituaties.

De orthopedagogiek speelt een rol door de specifieke vraag voor haar rekening te nemen op welke wijze het functioneren en de ontwikkeling van kinderen, jongeren en volwassenen in een afhankelijkheidsrelatie door én in de opvoeding, de zorg en het onderwijs kan worden verbeterd en geoptimaliseerd (Luijk et al., 2019; van IJzendoorn & de Frankrijker, 2005)^{8,9}. Daarvoor heeft de orthopedagoog specifieke kennis over de bio-psycho-sociale aspecten en over de dynamiek en samenhang tussen interne en externe factoren die de ontwikkeling beïnvloeden. Bij het optimaliseren van opvoeding en ontwikkeling gaat het om het handelen op basis van kennis over de pedagogische relatie, opvoedingsdoelen en opvoedingswijzen en de pedagogische en maatschappelijke context (van IJzendoorn & de Frankrijker, 2005).

Hoogleraar orthopedagogiek Maretha de Jonge stelt in haar oratie (2018) dat het onderwerp van de orthopedagogiek niet het kind, de volwassene of de opvoeder is, maar de problematische opvoedingssituatie. Problematische opvoedingssituaties zijn omstandigheden die als perspectiefloos worden ervaren en waarin het zonder deskundige hulp niet lukt deze te veranderen. Problematische opvoedingssituaties kunnen zich op verschillende plekken voordoen, in alle situaties waarin kinderen, jongeren, of volwassenen die niet zelfstandig kunnen zijn, verkeren. Met opvoeders worden ook ouders, begeleiders, leerkrachten, en alle andere opvoeders bedoeld die begeleiding bieden in leefgroepen, onderwijs, kinderopvang, begeleidde woonvormen en andere opvoedingssituaties (De Jonge, 2018)¹⁰.

Ontwikkelingen in het maatschappelijke veld, zoals de invoering van de Jeugdwet, de Wet passend onderwijs en de Wet zorg en dwang, maar ook de zorgvraag van cliënten die steeds complexer wordt, het feit dat er steeds vaker in teams gewerkt wordt en de rol van de technologie groter wordt, maken dat de behoefte aan coördinatie en regie binnen de hulpverlening toeneemt. Deze snelle ontwikkelingen in de zorgpraktijk benoemt de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) ook in haar rapport 'de B van Bekwaam, naar een toekomstbestendige Wet BIG'¹¹.

Juist in situaties waarin er sprake is van meerdere actoren is de orthopedagoog in staat om een coördinerende rol op zich te nemen. De orthopedagoog-generalist heeft kennis en kunde op postacademisch niveau over de ontwikkeling van een kind of volwassene in een afhankelijkheidsrelatie, kan deze kennis en kunde geïntegreerd toepassen én betreft de omgevingsfactoren daarbij. Luijk et al. (2019) onderbouwen dit door te stellen dat de (ortho)pedagogiek een empirisch-normatieve, handelingsgerichte en integratieve wetenschap is, die het brede spectrum van de gedragswetenschappen verenigt.

2.2 Kerntaken en doelgroepen

Orthopedagogen-generalist kennen in hun werk de volgende taakgebieden:

1. Vroegtijdige signalering van en interventie bij opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken
2. Orthopedagogische diagnostiek, behandeling en begeleiding
3. Coaching/advisering/ondersteuning van beroepsopvoeders en ketenpartners
4. Informatie en voorlichting
5. Beleid, management en innovatie
6. Onderwijs geven
7. Wetenschappelijk onderzoek

In alle gevallen staat het belang en het perspectief van de cliënt met het cliëntsysteem centraal. Dat kan inhouden dat de orthopedagoog-generalist het veilig opgroeien van een kind of een bedreiging in de ontwikkeling van een volwassene in een afhankelijkheidsrelatie moet signaleren en daarop actie moet ondernemen, bijvoorbeeld bij kindermishandeling, verwaarlozing of het inzetten van onvrijwillige zorg. Een orthopedagoog-generalist werkt niet alleen direct met cliënten, maar vooral met opvoeders (ouders, verzorgers), beroepsopvoeders (leerkracht, groepsleider, pleegzorg) en ketenpartners (sociaal werkers, bestuurders, artsen, politie). Hierbinnen richt deze zich op het verbeteren en ondersteunen van het handelen van betrokkenen om het kind of de volwassene in een afhankelijkheidsrelatie optimale ontwikkelingskansen te bieden. De orthopedagoog-generalist probeert het gedrag van de cliënt te begrijpen in het licht van relaties, onderzoekt de beschermende en risicofactoren op al die niveaus en stemt daarop de hulpverlening af. Er wordt voldoende professionele afstand bewaard en de orthopedagoog-generalist bewaakt de grenzen binnen de hulpverleningsrelatie.

De orthopedagoog-generalist zoekt in alle taakgebieden naar de kracht van het systeem. De orthopedagoog-generalist neemt besluiten over interventies in zeer complexe situaties, adviseert, coacht en begeleidt andere professionals en voert regie over de hulpverlening voor het kind, de jongere, de volwassene in een afhankelijkheidsrelatie en zijn omgeving. Daarnaast ontwikkelt deze orthopedagogisch beleid binnen een organisatie of organiseert en coördineert een samenwerkingsverband tussen verschillende organisaties. Ten slotte geeft de orthopedagoog-generalist onderwijs en draagt bij aan onderzoek in de orthopedagogische wetenschap of praktijk.

Orthopedagogische diagnostiek, behandeling en begeleiding behoren tot de kerntaken van de orthopedagoog-generalist. In de visie van de NVO zijn diagnose, behandeling en begeleiding erop gericht het kind, de jongere of de volwassenen in een afhankelijkheidsrelatie (weer) zo zelfredzaam mogelijk te maken en zo optimaal mogelijk deel uit te laten maken van de maatschappij. Diagnose en indicatiestelling zijn randvoorwaarden om te bepalen wat een realistisch doel is en welke hulpverlening (behandeling of begeleiding) in een specifieke situatie het best passend is. Daarnaast betekent kennis en kunde van diagnose en indicatiestelling ook het interpreteren van diagnoses die door anderen zijn gesteld en het op basis daarvan kunnen besluiten tot een passende interventie.

Kenmerkend voor de werkzaamheden van een orthopedagoog-generalist zijn daarnaast niet-cliëntgebonden werkzaamheden op het gebied van kwaliteit en organisatie van zorg- en hulpverlening en orthopedagogische vraagstukken, beleid, management en wetenschappelijk onderzoek.

2.3 Onderscheid met aanpalende beroepen

De orthopedagoog-generalist werkt samen met andere professionals, zoals de NVO orthopedagoog, GZ-psycholoog, onderwijskundige, kinder- en jeugdpsycholoog, sociaal werker, hbo-pedagoog, psychotherapeut, huisarts, AVG-arts of psychiater. Het werk van deze professionals kent veel raakvlakken, maar ook een aantal verschillen. Het gemeenschappelijke zit in de aandacht voor de ontwikkeling van kinderen en volwassenen.

De orthopedagoog-generalist en NVO orthopedagoog onderscheiden zich van andere professionals door hun uitgesproken integrale benadering vanuit het cliëntsysteem. Hierbij werken zij ontwikkelings- én opvoedingsgericht. Orthopedagogen denken en handelen vanuit de opvoedings- en ontwikkelingsrelatie en daarmee vanuit de context (thuis, school, groep, wijk), in plaats van te denken vanuit het individu dat zich anders ontwikkelt. Een orthopedagoog-generalist richt zich bijvoorbeeld bij diagnose of behandeling op de opvoedings- of ontwikkelingssituatie en niet enkel op de individuele behandeling van een (ontwikkelings- of gedrags)stoornis. Orthopedagogen begeleiden de gehele context en kijken hoe zij ervoor kunnen zorgen dat dit kind of deze volwassene zich binnen en met behulp van die context optimaal kan ontwikkelen binnen zijn of haar mogelijkheden.

Een orthopedagoog is ook bij uitstek gericht op ketenrelaties en ketensamenwerking. In opvoedings- of ontwikkelingssituaties waarin meerdere professionals zijn betrokken, zal hij ook de coördinatie op zich nemen en/of streven naar interventies op organisatie- of beleidsniveau.

Het belangrijkste onderscheid tussen een universitair opgeleide orthopedagoog en een orthopedagoog-generalist is het opleidingsniveau en daarmee de vakbekwaamheid. Een orthopedagoog-generalist handelt zelfstandiger, met meer verantwoordelijkheden en kan meer complexe problemen en situaties hanteren en overzien. Een orthopedagoog-generalist heeft meer gespecialiseerde vaardigheden als het gaat om diagnostiek, behandeling, begeleiding en (wetenschappelijk) onderzoek. Deze kan (wetenschappelijke) kennis en vaardigheden geïntegreerd toepassen en ook bijdragen aan het ontwikkelen van die kennis.

2.4 Werkdomein

Een orthopedagoog-generalist zet expertise op uiteenlopende domeinen in. De orthopedagoog-generalist kan bijvoorbeeld werkzaam zijn in het onderwijs, de gehandicaptenzorg, de jeugdhulp, de geestelijke gezondheidszorg voor volwassenen, een wijkteam of in de ouderenzorg. Daarnaast werken orthopedagogen-generalist ook in de jeugdgezondheidszorg, de kinderopvang, in de forensische zorg of in ziekenhuizen. Sommige orthopedagogen-generalist werken binnen één van deze domeinen vanuit een eigen praktijk.

Hieronder zijn de domeinen waar de meeste orthopedagogen-generalist werkzaam zijn, beschreven. De rol en de functie die een orthopedagoog-generalist binnen deze domeinen én als verbinder tussen de verschillende domeinen kan hebben, is heel divers. Hieronder wordt een poging gedaan deze rollen zo compleet mogelijk te beschrijven. Echter, dit is geen uitputtende beschrijving.

1. Jeugdhulp
2. Wijkteams
3. Onderwijs
4. Gehandicaptenzorg
5. GGZ 18+
6. Ouderenzorg

2.4.1 Jeugdhulp

Het begrip jeugdhulp is een verzamelnaam voor jeugdzorg, jeugdbescherming, jeugdreclassering, jeugd-ggz, jeugd-verstandelijk beperkten zorg (jeugd-vb), voogdij instellingen en pleegzorg, zoals wordt omschreven in de Jeugdwet¹². De term jeugdhulp omvat alle vormen van hulp en ondersteuning (opvoedvragen, opvoedhulp, jeugd-vb en jeugd-ggz) variërend van licht ambulante tot en met intensieve, zeer gespecialiseerde zorg in een al dan niet gesloten setting. In de jeugdhulp draagt een orthopedagoog-generalist bij aan de ondersteuning bij opgroeien en opvoeden, hulp en zorg aan kinderen, jongeren, gezinnen en medeopvoeders. Ook doet een orthopedagoog-generalist diagnostiek, onderzoek en behandelt of begeleidt deze kinderen en gezinnen. De orthopedagoog-generalist betreft bij de hulpverlening altijd de context waarin het kind of de jongere opgroeit. Een orthopedagoog-generalist kan onder andere werkzaam zijn als gedragswetenschapper of gedragsdeskundige, bij Veilig Thuis of de Raad voor de Kinderbescherming, werkzaam zijn bij een jeugdhulpaanbieder op het gebied van ambulante hulpverlening, dagbehandeling, residentiële behandeling of een vorm van pleegzorg, de gesloten jeugdhulp of als POH-jeugd. Hierbij gaat het om zowel hulp in het vrijwillig kader als in het gedwongen kader.

2.4.2 Wijkteams

Met de invoering van de Jeugdwet in 2015 is de jeugdhulp overgedragen naar de gemeenten. Daarmee zijn nieuwe functies ontstaan voor de orthopedagoog-generalist, zoals binnen wijkteams¹³. De orthopedagoog-generalist kan een belangrijke, vaak preventieve rol vervullen in het wijkteam óf in een expertpool die door het wijkteam geconsulteerd kan worden. Hier zet de orthopedagoog-generalist, aan de 'voorkant' van het stelsel, de expertise in om te bepalen of het gaat om een alledaagse opvoedingsvraag óf een situatie waarin meer intensieve zorg of begeleiding nodig is.

2.4.3 Onderwijs

De orthopedagoog-generalist die werkzaam is in (de begeleiding van) het basis- en voortgezet onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs richt zich op kinderen en jongeren met leer-, gedrags- en ontwikkelingsproblemen. De orthopedagoog-generalist verricht taken op het gebied van diagnostiek, leerlingbegeleiding, ondersteuning van leerkrachten, schoolteams en schoolorganisaties. Een orthopedagoog-generalist ondersteunt bijvoorbeeld bij het verbeteren van het ontwikkel- en leerproces van een leerling, of adviseert opvoeders en leerkrachten over het ontwikkelingsperspectief van een kind en welke ondersteuning nodig is om dat te realiseren. Daarnaast houdt een orthopedagoog-generalist zich bezig met onderwijsbeleid (passend onderwijs) en het verzorgen van nascholing. Deze legt in deze rol ook de relatie tussen onderwijs en andere domeinen. Door de invoering van de Wet passend onderwijs met ingang van augustus 2014 hebben scholen een zorgplicht. Dat houdt in dat scholen de plicht hebben om een passende onderwijsplek te vinden als kinderen extra ondersteuning nodig hebben. Scholen werken daartoe samen binnen samenwerkingsverbanden. Een samenwerkingsverband maakt afspraken over welke begeleiding de reguliere scholen bieden, welke leerlingen een plek krijgen in het speciaal onderwijs en over de verdeling van de ondersteuningsmiddelen. Er zijn orthopedagogen-generalist werkzaam bij deze samenwerkingsverbanden, bij schoolbesturen, regionale of landelijke expertisecentra en vrijgevestigde praktijken, zoals huiswerkinstituten of praktijken voor dyslexie-begeleiding. Daarnaast kan een orthopedagoog-generalist ook werkzaam zijn in een andersoortige functie binnen het onderwijs; bijvoorbeeld als docent aan een hogeschool, een universiteit of een postmasteropleiding.

2.4.4 Gehandicaptenzorg

Mensen met een beperking moeten volop kansen hebben om mee te doen en zich te ontwikkelen. Dit uitgangspunt is ook terug te vinden in het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Om ervoor te zorgen dat mensen met beperkingen een zo gewoon mogelijk leven kunnen leiden, legt de gehandicaptenzorg verbindingen met de maatschappelijke domeinen wonen, werk en leren. De orthopedagoog-generalist biedt in de gehandicaptenzorg hulp en ondersteuning aan mensen met een verstandelijke, lichamelijke, zintuiglijke of meervoudige beperking. De orthopedagoog-generalist doet dit door de inbreng van specifieke kennis en het ondersteunen van cliënten en hun familie, hun sociale netwerk en van andere hulpverleners in het professionele netwerk. De ondersteuning vindt plaats zowel binnen gespecialiseerde afdelingen van zorgorganisaties als ambulant, bijvoorbeeld binnen gezin of pleeggezin, op school, werk, dagbesteding, vrije tijd, of bij kleinschalige woonvormen. De werkzaamheden van de orthopedagoog-generalist dragen bij aan een goede kwaliteit van bestaan en respectvolle bejegening, de ontwikkeling van identiteit en mogelijkheden tot zelfbepaling, de ontwikkeling van persoonlijke competenties en mogelijkheden, participatie in de samenleving en sociale netwerken.

Per 1 januari 2020 kan de orthopedagoog-generalist ook de functie vervullen van Wzd-functionaris. Dit is een nieuwe positie waarin orthopedagogen-generalist hun toegevoegde waarde hebben. Mensen met een beperking zijn immers niet ziek, gedragsvraagstukken komen veelal voort uit de beperking en kunnen, door gedragsmatige / orthopedagogische interventies, sterk verminderen. Een Wzd-functionaris beoordeelt het zorgplan en ziet toe op de inzet van de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg, stimuleert de mogelijke afbouw van onvrijwillige zorg en is verantwoordelijk voor de algemene gang van zaken rondom het verlenen van onvrijwillige zorg. Als Wzd-functionaris kan een orthopedagoog-generalist ook zelf hulp verlenen. Daarnaast kunnen orthopedagogen-generalist werkzaam zijn in revalidatie- en activiteitencentra, instellingen voor mensen met beperkingen, dagverblijven voor kinderen en ouderen, kindertehuizen, gezinsvervangende tehuizen, MEE organisaties, scholen voor speciaal onderwijs en sociale werkvoorzieningen.

Voor de orthopedagoog-generalist en de orthopedagoog die werkzaam zijn in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking is ook een specifiek competentieprofiel beschikbaar¹⁴.

2.4.5 GGZ 18+

De orthopedagoog-generalist is ook werkzaam in de geestelijke gezondheidszorg voor volwassenen (GGZ 18+). In de GGZ 18+ kan de orthopedagoog-generalist bij uitstek het opvoedings- en ontwikkelingsdenken inbrengen in het meer medisch denken. De orthopedagoog-generalist heeft hier een toegevoegde waarde naast onder andere psychologen en psychiaters. Binnen de GGZ 18+ richt het werk van een orthopedagoog-generalist zich bijvoorbeeld op cliënten die voor hun 18e jaar al in begeleiding zijn bij een orthopedagoog-generalist en deze begeleiding graag na hun 18e willen voortzetten, bij integrale behandeling van gezinnen: kinderen én als dat nodig is hun ouders, óf de cliënt waar naast GGZ-problematiek ook sprake is van een verstandelijke beperking. Bij het waarborgen van de continuïteit van begeleiding na het 18e levensjaar kan een orthopedagoog-generalist een belangrijke rol spelen. De orthopedagoog-generalist houdt zich bezig met preventie, vroegtijdige onderkenning, diagnostiek en behandeling en is werkzaam bij (ambulante) GGZ instellingen, verpleeg-/verzorgingshuizen en ziekenhuizen.

2.4.6 Ouderenzorg

Een groeiend werkdomein voor de orthopedagoog-generalist is dat van de ouderenzorg. In de gehele gezondheidszorg is sprake van een paradigmashift; van 'verzorgen' naar 'zorgen dat mensen voor zichzelf zorgen'. Het uitgangspunt is preventie en gericht op welzijn in plaats van ziekte. Zorg vindt steeds meer gedecentraliseerd plaats en de orthopedagoog-generalist is de deskundige bij uitstek om cliënten ook (tot ver) na hun 18e levensjaar te (blijven) begeleiden. Zowel in algemene en preventieve zin als wanneer het gaat om interventies in meer complexe situaties. Ouderen belanden op latere leeftijd soms opnieuw in een afhankelijkheidsrelatie. Steeds vaker is er dan een orthopedagoog-generalist betrokken bij hen en degene die hen begeleiden (dat kunnen familieleden zijn, maar ook professionele verzorgers). De orthopedagoog-generalist werkt vanuit een integrale benadering, ontwikkelingsbegeleidingsgericht en met het cliëntensysteem aan stabilisatie of behoud van zelfredzaamheid.

“Als orthopedagoog-generalist kan ik mijn werkzaamheden beter onderbouwen en heb ik meer kennis om gedrag breder te verklaren.”

Hoofdstuk 3

Beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist

In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten nader toegelicht die als basis hebben gediend bij de ontwikkeling van dit beroepscompetentieprofiel. Een orthopedagoog-generalist weet op basis hiervan wat er van hem of haar wordt verwacht in de beroepspraktijk.

3.1 Uitgangspunten

De omschrijving van de beroepscompetenties gaat uit van de kennis en vaardigheden van een orthopedagoog-generalist, die ná de universitaire master opleiding pedagogische wetenschappen, psychologie of gezondheidswetenschappen, de postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist heeft afgerond. De postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist kan direct na het behalen van de universitaire master worden gestart, maar meestal is er sprake van enige jaren werkervaring bij de start van de opleiding tot orthopedagoog-generalist. Na deze opleiding kan een orthopedagoog-generalist zich registreren in het BIG-register en aanvullend in het NVO Kwaliteitsregister OG.

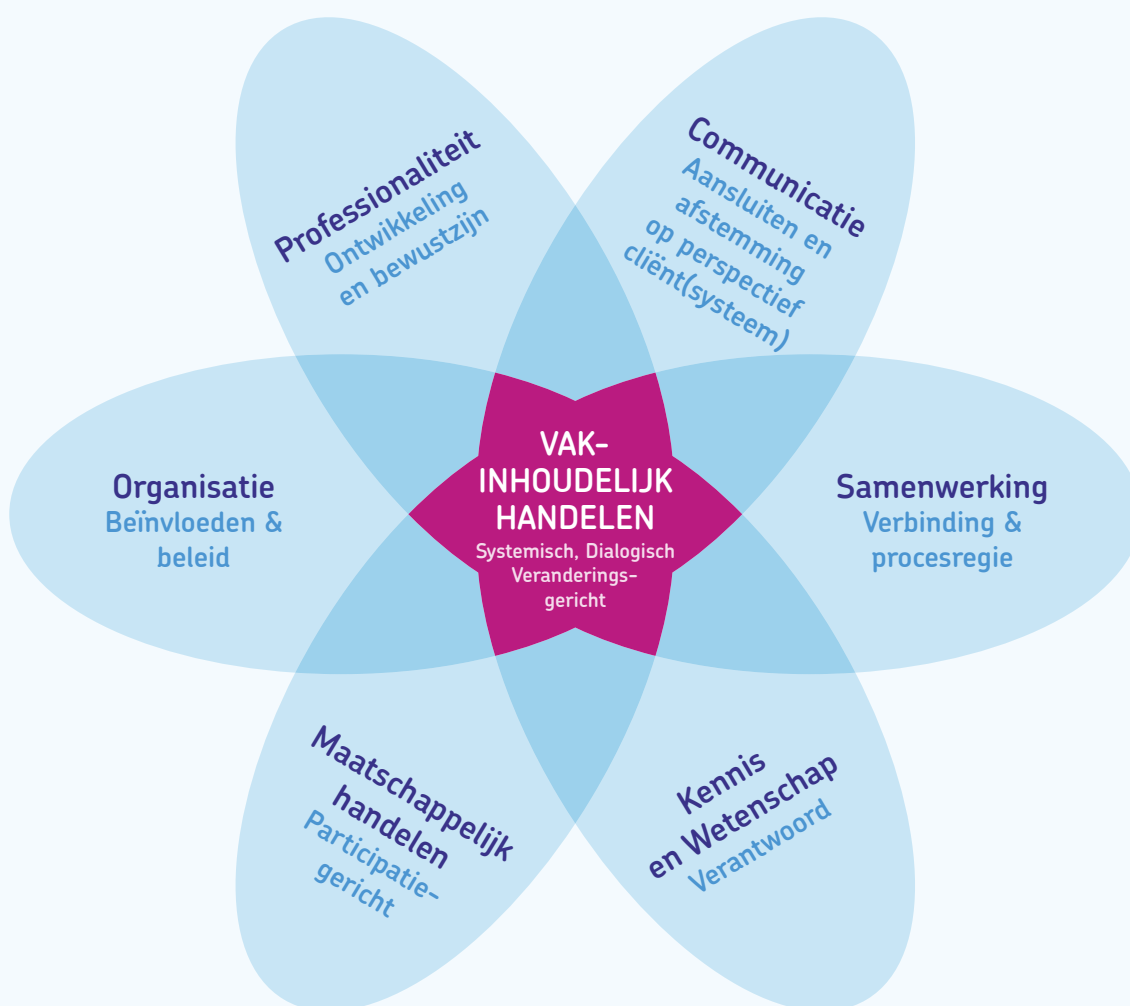
Hoewel de algemene beroepscompetenties voor de orthopedagoog-generalist (postmasterniveau) en voor de NVO orthopedagoog (masterniveau) vrijwel gelijk zijn, bestaan er verschillen in de complexiteit, verantwoordelijkheid en zelfstandigheid waarmee deze competenties ingevuld worden. Het belangrijkste onderscheid tussen een universitair opgeleide orthopedagoog en een postmaster opgeleide orthopedagoog-generalist is het opleidingsniveau en daarmee de vakbekwaamheid. Een orthopedagoog-generalist handelt zelfstandiger, met meer verantwoordelijkheden en kan meer complexe problemen en situaties hanteren en overzien. Een orthopedagoog-generalist heeft meer gespecialiseerde vaardigheden als het gaat om diagnostiek, behandeling en (wetenschappelijk) onderzoek. Deze kan (wetenschappelijke) kennis en vaardigheden geïntegreerd toepassen en ook bijdragen aan het ontwikkelen van die kennis.

Na de opleiding tot orthopedagoog-generalist ontwikkelt deze zich verder in de praktijk door het opdoen van werkervaring, volgen van bij- en nascholing en andere deskundigheidsbevorderende activiteiten. Hierdoor wordt de ene competentie sterker zichtbaar dan de andere. Of een orthopedagoog-generalist specialiseert zich op een bepaald thema, bijvoorbeeld leerproblemen, kindermishandeling, seksueel misbruik of onvrijwillige zorg, of specialiseert zich op een bepaalde methodiek, bijvoorbeeld schematherapie, EMDR, CGT of systeemtherapie.

3.2 Definitie van competenties

Een competentie is het vermogen om in specifieke situaties die kennis, vaardigheden en attitude (beroepshouding) aan te wenden die noodzakelijk zijn om adequaat gedrag te vertonen. Met andere woorden: de beroepsbeoefenaar kan op het juiste moment de juiste vaardigheden en kennis toepassen en ook uitleggen waarom. Vermogen verwijst naar een combinatie van kennis, vaardigheden en houding. Het vermogen is medebepalend voor de mate waarin en de snelheid waarmee competenties worden verworven. Een competentie moet bovendien altijd worden beschouwd in een (beroeps)context. Dat is de specifieke situatie waarnaar wordt verwezen. Naast de combinatie van kennis, vaardigheden en houding is het 'aanwenden' van belang. 'Aanwenden' is het kunnen en willen toepassen; handelend optreden. Als kennis, vaardigheden en houding op een passende manier worden aangewend, is er sprake van adequaat gedrag in een specifieke situatie.

Figuur 1: CanMeds voor orthopedagoog-generalist

3.3 CanMeds model

Als basis voor het BCP voor de orthopedagoog-generalist is het CanMeds model gebruikt ("Royal college of physicians and surgeons of Canada, 1996). De term CanMeds komt van 'Canadian Medical Education Directives for Specialists' en bestaat als model sinds 1996. Dit model is ontstaan vanuit empirisch onderzoek, bij- en nascholing en de reguliere opleidingen. Hoewel het oorspronkelijk is ontwikkeld voor de medisch specialisten is het een algemeen bruikbaar kader. De competenties in het model worden voorgesteld als een bloem met het vakinhoudelijk handelen in het centrum. Voor de orthopedagoog-generalist is dit vertaald naar orthopedagogisch handelen¹⁵. De andere competenties: communicatie, organisatie, samenwerking, kennis en wetenschap, professionaliteit en maatschappelijk handelen liggen om het vakinhoudelijk handelen heen. Deze andere competenties vormen gelijkwaardige componenten in het beroepscompetentieprofiel. Het model zet aan tot verbreding en verdieping van de professional en kan worden gebruikt om de eindtermen van opleidingen en deskundigheidsbevordering binnen een leven-lang-leren te bepalen. De zeven competenties zijn algemeen en gelden universeel. In figuur 1 is het model weergegeven ("Royal college of physicians and surgeons of Canada, 1996"). De competenties worden beschreven in paragraaf 3.4.

De kernbegrippen uit het CanMeds model zijn: competentie en kerncompetenties. De competenties binnen het Canmeds model vertonen onderlinge samenhang en worden geoperationaliseerd in de vorm van kerncompetenties. Een kerncompetentie is waarneembaar en meetbaar gedrag of het resultaat van dat gedrag van de beroepsbeoefenaar. Een kerncompetentie wordt ook wel gedragsindicator genoemd.

Een competentie krijgt kleur en eigenheid door de context van het beroep en de omgeving waarin de competentie op van toepassing is. De verschillende competenties voor de orthopedagoog-generalist worden als volgt omschreven:

- **Vakinhoudelijk handelen** (orthopedagogisch handelen / orthopedagogische deskundigheid): verrichten van orthopedagogisch diagnostisch onderzoek, behandeling en begeleiding bij opvoeding, ontwikkeling en opgroeien. Vormt de kern van het beroep.
- **Communicatie**: aansluiten en afstemmen bij perspectief van de ander en verbinden met het eigen perspectief.
- **Organisatie**: beïnvloeden van beleid en organisatie vanuit inhoudelijke orthopedagogische expertise.
- **Samenwerking**: regievoeren op proces en verbinding.
- **Kennis en wetenschap**: verantwoorde en onderbouwde methoden inzetten en het ontwikkelen van wetenschappelijke kennis en methodieken.
- **Professionaliteit**: Continue ontwikkeling van bewustzijn eigen grenzen van vakbekwaamheid. En het verbinden en integreren van de kerntaak (het orthopedagogisch handelen) met de omliggende competenties.
- **Maatschappelijk handelen**: Bevorderen van maatschappelijke participatie en integratie.

¹⁵ In het opleidingsbesluit orthopedagoog-generalist (1 oktober 2019) wordt dit competentiegebied 'orthopedagogische deskundigheid' genoemd.

3.4 Competenties

Competentie	Competentiebeschrijving
1. Orthopedagogisch handelen (orthopedagogische deskundigheid)	<p>De competentie orthopedagogische deskundigheid omvat de bekwaamheid om:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. doeltreffende en ethisch verantwoorde orthopedagogische diagnostiek, begeleiding en behandeling toe te passen binnen de jeugdhulp, gehandicaptenzorg, ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg en het onderwijs; b. wetenschappelijke kennis over opvoedings- en psychische stoornissen toe te passen bij het handelen als orthopedagoog-generalist; c. maatschappelijke opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken te betrekken bij het handelen als orthopedagoog-generalist; d. de zorginhoudelijke, juridische, culturele en sociaaleconomische context van de zorgvrager en degenen die bij zijn opvoeding- en ontwikkeling betrokken zijn, te betrekken bij het handelen als orthopedagoog-generalist.
	<p>De orthopedagoog-generalist:</p>
1.1	<p>Formuleert op basis van een kritische en gestructureerde analyse een integratief diagnostisch beeld van de opvoedings- en ontwikkelingssituatie in afstemming met de cliënt/het cliëntstelsel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beschrijft concreet de actuele mogelijkheden en beperkingen van de cliënt en de interacties in de opvoedings-/ ontwikkelings-/onderwijssituatie (gezin, school, derde milieu, familie, cultuur en maatschappij). • Redeneert vanuit diagnostische modellen om de hulpvraag/-vragen te vertalen in onderbouwde, toetsbare en te onderzoeken hypothesen.
1.2	<p>Stelt een behandelvoorstel/plan van aanpak op met concrete en haalbare doelen aansluitend bij de opvoedings- en ontwikkelcontext en de hulpvraag/-vragen van de cliënt/het cliëntstelsel en houdt daarbij rekening met de mogelijkheden en competenties van cliënt en cliëntstelsel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werkt en denkt dialogisch, systeemgericht en veranderingsgericht. • Maakt zoveel mogelijk gebruik van werkwijzen die gebaseerd zijn op theoretische, empirische en praktische evidentie en normatieve overwegingen.
1.3	<p>Zorgt ervoor dat de hulpverlening op een gestructureerde wijze en in voortdurende afstemming met cliënt/cliëntstelsel wordt uitgevoerd, geëvalueerd en zo nodig bijgesteld, met als doel om tot een verbetering of oplossing van de opvoedings- of ontwikkelingssituatie te komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voert orthopedagogische interventies uit. • Werkt en denkt transparant en op basis van geldende professionele standaarden zoals methoden, protocollen en richtlijnen en legt indien gevraagd verantwoording af.

Competentie	Competentiebeschrijving	
2. Communicatie	<p>De competentie communicatie omvat de bekwaamheid om:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. met zorgvragers een goede behandelrelatie aan te gaan dan wel te onderhouden op basis van wederzijds begrip, empathie en vertrouwen; b. informatie te verzamelen over de hulpvraag van de zorgvrager, van degenen die bij zijn opvoeding- en ontwikkeling betrokken zijn en de verzamelde informatie te integreren; c. relevante informatie te bespreken met de zorgvrager, degenen die bij zijn opvoeding- en ontwikkeling betrokken zijn of andere zorgverleners om zo optimale zorg aan de zorgvrager te leveren; d. doeltreffend in woord en geschrift te communiceren met andere zorgverleners over de aan hem toevertrouwde zorgvragers; e. de zorgvrager en degenen die bij zijn opvoeding- en ontwikkeling betrokken zijn te begeleiden; f. met diverse groepen van zorgvragers zoals kinderen, jeugdigen, volwassenen en ouderen en zorgvragers met verschillende zorginhoudelijke, juridische, culturele en sociaaleconomische achtergronden om te gaan. 	
	<p>De orthopedagoog-generalist:</p>	
	2.1	<p>Bouwt een goede hulpverleningsrelatie op met de cliënt/het cliëntstelsel en onderhoudt deze.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luister actief, leeft zich in en toont betrokkenheid om vertrouwen te creëren. • Past woordkeus en taalgebruik aan cliëntkenmerken en situatie aan, zoals leeftijd, etnische en culturele achtergrond en intelligentieniveau van cliënt/cliëntstelsel.
	2.2	<p>Betrekt het cliëntstelsel actief bij de besluitvorming over het hulpverleningsproces</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luistert actief, stelt verhelderende vragen en verifieert informatie om de hulpvraag vanuit het perspectief van de cliënt/het cliëntstelsel helder te krijgen en te komen tot gezamenlijke besluitvorming.
	2.3	<p>Doet gestructureerd, transparant en helder (schriftelijk) verslag van zijn of haar werkzaamheden en legt verantwoording af over de gevolgde werkwijze.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maakt effectief gebruik van ICT-voorzieningen en informatietechnologie voor optimale zorg- en hulpverlening.

Competentie	Competentiebeschrijving
3. Organisatie	<p>De competentie organisatie omvat de bekwaamheid om:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. doeltreffend gebruik te maken van informatietechnologie; b. een visie en doelstelling te formuleren, een strategie te ontwikkelen en adequate actie te ondernemen die bijdragen aan de ontwikkeling van de eigen organisatie voor een doeltreffende en doelmatige zorgverlening; c. middelen effectief in te zetten voor gezondheidszorg, onderzoek en onderwijs. d. goed geïnformeerd te zijn over het Nederlandse gezondheidszorgsysteem, en deze kennis doeltreffend en efficiënt te benutten voor de eigen functie en organisatie; e. de uitgangspunten van kwaliteitszorg, zijnde bewaking, bevordering en waarborging, in de praktijk toe te passen.
	<p>De orthopedagoog-generalist:</p>
	<p>3.1 Organiseert en coördineert in dialoog met alle betrokkenen de hulpverlening rond de cliënt/het cliëntsysteem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewaakt de voortgang en de werkwijze van het primair proces ten behoeve van de kwaliteit.
	<p>3.2 Ondersteunt en adviseert andere professionals en leidinggevenden vanuit inhoudelijke expertise om gezamenlijk resultaat te bereiken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maakt een bewuste en verantwoorde keuze in besteding van middelen en bij de afweging van de kosten in relatie tot kwaliteit. • Geeft richting aan, begeleidt en coacht professionals in het team om gezamenlijk resultaat te bereiken. • Borgt samen met andere professionals de doeltreffendheid van de diagnostische- en hulpverleningstrajecten.
<p>3.2 Draagt bij aan de organisatieontwikkelingen en geeft daarbij gevraagd en ongevraagd advies vanuit eigen expertise.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stelt beleids- en innovatieplannen op ten aanzien van orthopedagogische dilemma's en vraagstukken in de samenleving. • Implementeert beleidsvoorstellen of -adviezen binnen en buiten de organisatie ten behoeve van kwaliteitsverbetering. 	

Competentie	Competentiebeschrijving
4. Samenwerking	<p>De competentie samenwerking omvat de bekwaamheid om:</p> <p>a. in samenspraak met andere zorgverleners op doeltreffende wijze te komen tot samenwerking;</p> <p>b. een doeltreffende bijdrage aan interdisciplinaire teams op het gebied van zorg, onderwijs en onderzoek te leveren.</p>
	<p>De orthopedagoog-generalist:</p>
	<p>4.1 Bouwt aan en onderhoudt een effectieve, verantwoorde en beroepsethische (interdisciplinaire) samenwerking met het cliëntstelsel, beroepsopvoeders, teamleden en ketenpartners.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stemt inzichten, ontwikkelingen en coördinatie tijdig af met de betrokken professionals om te komen tot een integrale aanpak bij de hulpverlening en gaat constructief om met conflicten. • Geeft advies aan en coacht collega's. • Brengt de juiste disciplines bij elkaar voor een optimale samenwerking in de keten waarbij rekening wordt gehouden met belangen, verantwoordelijkheid, eigenheid, kwaliteit en grenzen.
	<p>4.2 Borgt samenwerking binnen en buiten de organisatie ter bevordering van het hulpverleningsproces en neemt verantwoordelijkheid voor de continuïteit van zorg voor de cliënt/het cliëntstelsel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maakt optimaal gebruik van de aanwezige expertise in en buiten de organisatie. • Beoordeelt wanneer verwijzing nodig is en verwijst doelgericht (vanuit de sociale kaart) door naar de juiste professional of organisatie.

Competentie	Competentiebeschrijving	
5. Kennis en Wetenschap		<p>De competentie kennis en wetenschap omvat de bekwaamheid:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. toegepast empirisch wetenschappelijk onderzoek op te zetten, uit te voeren en te evalueren; b. de principes van wetenschappelijk denken toe te passen op en te vertalen naar bronnen van orthopedagogische informatie en toe te passen in interactie met anderen; c. bij beslissingen en handelingen in de orthopedagogische praktijk het beschikbare wetenschappelijke bewijs te betrekken.
		<p>De orthopedagoog-generalist:</p>
	5.1	<p>Volgt wetenschappelijke ontwikkelingen en praktijkgerichte vakkennis binnen de orthopedagogiek via literatuur, congressen, etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeelt literatuur op betrouwbaarheid, kwaliteit, toepasbaarheid en relevantie en vertaalt dit naar de beroepspraktijk. • Beoordeelt vanuit de (klinische) praktijk waar onderzoeksvragen en mogelijkheden liggen.
	5.2	<p>Werkt systematisch en methodisch, gebaseerd op wetenschappelijke evidentie, en stelt het handelen bij naar aanleiding van nieuwe inzichten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monitort eigen handelen en effecten daarvan en gebruikt deze als bijdrage aan kennis en ontwikkeling in de orthopedagogiek. • Ontwikkelt opvattingen over werk, taken en houding rondom de beroepsoefening vanuit inzichten en richtlijnen uit de orthopedagogiek en aanverwante vakgebieden.
	5.3	<p>Draagt bij aan de ontwikkeling van wetenschappelijke of praktijkgerichte vakkennis gericht op de orthopedagogiek en de koppeling tussen beide.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verzorgt onderwijs of deskundigheidsbevordering aan mensen in opleiding, collega's en andere professionals.

Competentie	Competentiebeschrijving
6. Professionaliteit	<p>De competentie professionaliteit omvat de bekwaamheid om:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. op een verbindende en betrokken wijze orthopedagogische zorg te leveren, met aandacht voor de integriteit van de zorgvrager; b. adequaat professioneel gedrag te demonstreren in gezondheidszorg, wetenschappelijk onderzoek en onderwijs; c. op sterke en zwakke kanten in het eigen functioneren te reflecteren en daardoor sturing te geven aan het eigen leerproces en verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen professionele groei, met als doel levenslange ontwikkeling als professional; d. te reflecteren op het eigen handelen in de orthopedagogische praktijk, in relatie tot de eigen gevoelens en cognities; e. te reflecteren op de invloed van eigen attitude, normen en waarden op het eigen orthopedagogisch handelen.
	<p>De orthopedagoog-generalist:</p>
	<p>6.1 Gaat respectvol om met professionele relaties om effectief hulp te bieden en heeft een positief-kritische en niet veroordelende houding en is daarbij toegankelijk voor anderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leeft zich in, toont persoonlijke betrokkenheid en houdt de nodige afstand.
	<p>6.2 Reflecteert samen met anderen op eigen functioneren om zichzelf te ontwikkelen en vakbekwaam te blijven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organiseert feedback op eigen functioneren en vertaalt dit naar nieuw handelen ten behoeve van voortdurende professionele ontwikkeling. • Is in staat om adequaat te handelen bij beroepsethische dilemma's en maakt deze bespreekbaar. • Doet planmatig aan deskundigheidsbevordering zoals bij- en nascholing en intervisie en volgt (wetenschappelijke) vak- en praktijkontwikkeling.
<p>6.3 Neemt binnen de grenzen van de eigen competenties verantwoordelijkheid om kwaliteit van zorg te borgen en om disfunctioneren te voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neemt ten allen tijde verantwoordelijkheid voor het eigen professionele handelen en de daarin gemaakte keuzes. • Kent de grenzen van de eigen professionele en persoonlijke mogelijkheden en verwijst tijdig en adequaat door wanneer deze grenzen zijn bereikt. • Handelt volgens wet- en regelgeving en baseert zich op (inter)nationale afspraken waaronder de beroepscode van de NVO. 	

Competentie	Competentiebeschrijving
7. Maatschappelijk handelen	<p>De competentie maatschappelijk handelen omvat de bekwaamheid om:</p> <p>a. de impact van maatschappelijke ontwikkelingen te vertalen naar verantwoorde preventie en zorgverlening;</p> <p>B. de impact van maatschappelijke ontwikkelingen te vertalen naar beleidsadviezen op individueel, meso- en macroniveau;</p> <p>C. een bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat en beleid rondom de orthopedagogische zorgverlening.</p>
	<p>De orthopedagoog-generalist:</p>
	<p>7.1 Heeft oog voor (f)actoren op macro en maatschappelijk niveau binnen de orthopedagogiek.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ziet belangen van verschillende partijen en anticipeert daarop. • Signaleert misstanden en gaat hier adequaat mee om. • Is zich bewust van de maatschappelijke gevolgen (kosteneffectiviteit en budgettering op micro-, meso- en macroniveau) die voortkomen uit de uitoefening van het beroep van orthopedagoog-generalist.
	<p>7.2 Draagt bij aan het bevorderen van optimale opvoedings- en ontwikkelingsrelaties binnen cliëntsystemen en is bekend met de opvoedings- en ontwikkelingsdilemma's binnen het werkveld en de opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken binnen de samenleving.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan omgaan met culturele en maatschappelijke verschillen ten aanzien van inzicht in opvoeding en ontwikkeling.
	<p>7.3 Levert een bijdrage aan preventie, beleidsvorming en het maatschappelijk debat omtrent de orthopedagogiek.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participeert in sociaal maatschappelijke en ethische reflectie en standpuntbepaling en is daarbij transparant over de rol en functie van de orthopedagogiek en de orthopedagoog-generalist. • Draagt bij aan preventie door (pro)actief te reageren op factoren die de opvoeding en ontwikkeling van de cliënt/het cliëntstelsel kunnen beïnvloeden. • Draagt bij aan preventie door voorlichting te geven over opvoeding en ontwikkeling.

3.5 Kenmerkende beroepssituaties

Competenties zijn altijd context gebonden activiteiten of taken. De activiteiten of taken die het beroep orthopedagoog-generalist specifiek maken, zijn beschreven in kenmerkende beroepssituaties. Dit zijn situaties waarmee een beroepsbeoefenaar, in dit geval de orthopedagoog-generalist, regelmatig te maken heeft, die van de beroepsbeoefenaar handelen vragen en die kenmerkend zijn voor het beroep (Fontys, 2005)¹⁶. Een kenmerkende beroepssituatie voldoet aan drie elementen. Het gaat om een situatie:

- die een beroep doet op het geïntegreerd gebruiken van de voor de orthopedagoog-generalist essentiële kennis, vaardigheden en attitude.
- waarin elke orthopedagoog-generalist geacht wordt adequaat te kunnen handelen.
- die representatief is voor de kerntaken van het beroep.

Deze elementen geven aan dat kenmerkende beroepssituaties overstijgend zijn aan de competenties per competentiegebied. In een kenmerkende beroepssituatie heeft de orthopedagoog-generalist competenties vanuit meerdere gebieden nodig om optimaal te kunnen handelen. De beroepssituaties in dit beroepscompetentieprofiel zijn in algemene termen beschreven, omdat de situaties waarin orthopedagogen-generalist in de praktijk werken zeer divers zijn. Als kenmerkend voor de situaties zouden taken/thema's genoemd kunnen worden. Als kenmerkend voor het beroep de ambities en doelen. Welke situaties het meest voorkomen is afhankelijk van de werksetting en de specifieke werkzaamheden van de orthopedagoog-generalist.

De kenmerkende beroepssituaties

Hieronder staan zes kenmerkende beroepssituaties beschreven voor de orthopedagoog-generalist. In figuur 2 wordt weergegeven op welke competenties een beroep wordt gedaan tijdens de betreffende kenmerkende beroepssituatie.

A. In samenspraak besluiten bij onvolledige of onzekere informatie om te komen tot een diagnostisch beeld, begeleiding en/of behandeling in complexe situaties (verantwoordelijkheid en complexiteit)

Soms verloopt de opvoeding of ontwikkeling niet naar wens of is de veiligheid van een kind, jongere of volwassene in het geding. De orthopedagoog-generalist baseert zich op informatie van de jeugd- en gezinsprofessional en andere professionals zoals huisarts, docent, groepsbegeleider, etc. De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert de onderliggende dynamiek bij complexe problematiek. De orthopedagoog-generalist redeneert vanuit diagnostische modellen om de hulpvraag te vertalen in onderbouwde, toetsbare en te onderzoeken hypothesen. Hij draagt zorg voor een verantwoord besluitvormingsproces en kan daarbij kiezen voor aanvullend onderzoek. De orthopedagoog-generalist beslist over zeer complexe situaties.

De orthopedagoog-generalist werkt en denkt hierbij **dialogisch, systeemgericht en veranderingsgericht** en past deze kernconcepten geïntegreerd toe. Zo stemt de orthopedagoog-generalist altijd af met de cliënt/het cliëntstelsel en de betrokkenen in een constructieve dialoog (dialogisch). De orthopedagoog-generalist verleent altijd hulp in de context van systeem en gezin (systeemgericht). De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek binnen het gezin. De orthopedagoog-generalist heeft oog en oor voor onderlinge percepties, belevingen en relaties. Een orthopedagoog-generalist ziet gedrag met name als uitkomst van een interactie en in die zin als context specifiek. Ook denkt de orthopedagoog-generalist vanuit een dynamisch ontwikkelingsperspectief (veranderingsgericht). Een orthopedagoog-generalist bekijkt gedrag

vanuit het ontwikkelingsperspectief en in relatie tot de opvoedings- en ontwikkelcontext. De orthopedagoog-generalist wil veranderingen en -mogelijkheden onderzoeken en bewerkstelligen in samenspraak met de cliënt/het cliëntsysteem.

B. Regievoeren, begeleiden en coachen van professionals (regie en coaching)

De orthopedagoog-generalist begeleidt en coacht andere professionals in de eigen organisatie of de keten van de hulpverlening aan de cliënt/het cliëntsysteem om in samenspraak de verschillende hulpverleningsprocessen en -relaties op elkaar af te stemmen en met elkaar te integreren. Ook kan de orthopedagoog-generalist in de functie van regiebehandelaar optreden. Uit het oogpunt van goed hulpverlenerschap gaat het hierbij o.a. om heldere coördinatie, een aanspreekpunt voor de cliënt, inbreng van diverse behandelaars op elkaar afstemmen en voortgang monitoren.

De orthopedagoog-generalist bespreekt de onderzoeksresultaten en de wijze van begeleiding of behandeling en ziet toe op de goede uitvoering ervan. De orthopedagoog-generalist geeft sturing aan professionals in het team en borgt samen de doelmatigheid en doeltreffendheid van het hulpverleningsproces.

C. Stimuleren van de ontwikkeling van beleid en innovatie door kritisch en constructief meedenken binnen de organisatie over mogelijkheden en ontwikkelingen (beleidsontwikkeling en innovatie)

De orthopedagoog-generalist adviseert het management, de directie of het bestuur gevraagd en ongevraagd over ontwikkelingen vanuit diens expertise en afgestemd op de behoeften van cliënten en het veld. De orthopedagoog-generalist levert een bijdrage aan de visie van de organisatie, de doelstellingen en de functie ervan in de organisatiedoelen, rekening houdend met de positie, functie en doelen van andere disciplines. De orthopedagoog-generalist monitort de realisatie van de beleidsdoelen en rapporteert daarover. De orthopedagoog-generalist geeft thematische voorlichting in en buiten de eigen organisatie over bepaalde ontwikkelingen. Ook draagt de orthopedagoog-generalist in organisaties bij aan op zorgdata gebaseerde innovaties.

D. Vertalen van wetenschappelijke kennis naar de beroepspraktijk en vice versa (kennisontwikkeling en verantwoording)

De orthopedagoog-generalist verantwoordt en onderbouwt beslissingen en handelen in relatie tot wetenschappelijke kennis en stimuleert verdere kennisontwikkeling zowel bij zichzelf als voor de beroepsgroep. De orthopedagoog-generalist volgt kennisontwikkeling in het eigen vakgebied, door kennis te nemen van actueel wetenschappelijk onderzoek, dit onderzoek te beoordelen op kwaliteit en bruikbaarheid en te vertalen naar de beroepspraktijk (en vice versa). De orthopedagoog-generalist plaatst daarbij het eigen specialisme in een interdisciplinair verband en stelt visies, doelen en handelen bij indien nodig. De orthopedagoog-generalist ziet het als diens verantwoordelijkheid de opgedane kennis met collega's en beroepsgenoten te delen. De orthopedagoog-generalist participeert daarbij in wetenschappelijk en praktijk onderzoek.

E. Bevorderen van reflectie en deskundigheid (persoonlijke en professionele ontwikkeling)

De orthopedagoog-generalist bevordert zelfbewuste bekwaamheid en stimuleert de persoonlijke en professionele ontwikkeling van collega's en andere professionals. De orthopedagoog-generalist geeft bijvoorbeeld les of schrijft columns. De orthopedagoog-generalist stimuleert de reflectie op de vakbekwaamheid en op de vakkennis. Hij stelt daartoe kritische vragen en bevordert de reflectie vanuit verschillende perspectieven en

invalshoeken. Daarbij integreert hij eigen en andermans vakkennis. De orthopedagoog-generalist participeert in werkvormen als intervisie en supervisie en maakt ook zijn eigen visie en assumpties expliciet en bespreekbaar. De orthopedagoog-generalist is zich bewust van zijn kijk op kennis en is in staat en bereid zijn handelen te verantwoorden en onderbouwen met behulp van theorie en wetenschappelijke kennis. Met collega's en andere professionals stelt hij orthopedagogische vraagstukken aan de orde en voert daarover een kritische dialoog.

F. Stimuleren van de sociale en maatschappelijke participatie van burgers met oog voor culturele en sociale verschillen (maatschappelijk bewustzijn, participatiegericht)

De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek in de sociale en maatschappelijke context. De orthopedagoog-generalist heeft oog en oor voor maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken en draagt bij aan de beeldvorming rondom maatschappelijke idealen en burgerschap. Deze bevordert hiermee het maatschappelijk bewustzijn en zet diens kennis in voor het doorbreken van bijvoorbeeld intergenerationele overdracht en ontwikkelt beleid op het gebied van preventie.

Ook kan de orthopedagoog-generalist omgaan met een diversiteit van ideeën, belangen en visies. De orthopedagoog-generalist organiseert of is betrokken bij overleg met alle betrokkenen rondom een cliënt / het cliëntsysteem vanuit de eigen organisatie en ketenpartners. Bij ingewikkelde casussen vraagt dit om (klinische) expertise om afwegingen van partners te kunnen beoordelen en besluitvorming te organiseren. Rekening houdend met de belangen van de diverse partners en de beperkingen en mogelijkheden van de cliënt en het daarbij behorende klinische (behandel)kader. De verschillende partijen in het overleg hebben daarbij ieder hun eigen opvatting over de situatie. De orthopedagoog-generalist staat voor de opgave om in het belang van de cliënt / het cliëntsysteem de opvattingen op één lijn te krijgen over de volgens hem beste aanpak. Als orthopedagoog-generalist stelt deze oplossingsgerichte vragen waarbij het belang en de wens van de cliënt ten aanzien van een verbetering van zijn hulpvraag leidend is. De orthopedagoog-generalist staat voor maatwerk en zoekt naar klinisch specifieke verandermogelijkheden, intervenueert breder, lettend op vastgestelde werkzame principes binnen behandelingen.

De volgende matrix legt de verbinding tussen de zes kenmerkende beroepssituaties en de zeven competentiegebieden van de orthopedagoog-generalist. De kruisjes geven aan op welke competentiegebieden een beroep wordt gedaan tijdens de betreffende kenmerkende beroepssituatie.

Figuur 2: Verbindingsmatrix

Kenmerkende Beroepssituatie	Orthopedagogisch handelen	Professionaliteit	Communicatie	Samenwerken	Kennis en Wetenschap	Maatschappelijk handelen	Organisatie
A. Besluiten over complexe situaties, dialogisch, systeemgericht en veranderingsgericht werken	●		●	●			
B. Regievoeren en coaching/ begeleiding van professionals		●		●			●
C. Beleid en innovatie		●			●		●
D. Kennisontwikkeling en verantwoording	●	●			●		
E. Bevorderen van deskundigheid en reflectie		●	●		●		
F. Maatschappelijk bewustzijn en participatiegericht	●		●			●	

Appendix 1 Begrippenlijst

Waar kind(eren) en jongere(n) staat, wordt ook de volwassene in een afhankelijkheidsrelatie bedoeld.

Waar ouders of opvoeders staat kan verzorgers gelezen worden.

Behandeling	Het doelgericht inzetten van een specifieke interventie gericht op het veranderen van gedragspatronen, het verbeteren van een gestagneerde ontwikkeling of het aanpakken van bepaalde klachten.
Begeleiding	Het doelgericht inzetten van een specifieke interventie gericht op het omgaan met ingrijpende levensgebeurtenissen, het bijdragen aan ontwikkelingstaken en het stabiliseren en het leren omgaan met een situatie.
Cliënt	Het kind, de jongere, of de volwassene in een afhankelijkheidsrelatie voor wie de hulpverlening een verbetering van zelfredzaamheid, verantwoordelijk gedrag en participatie in de samenleving ten doel heeft.
(Cliënt)systeem	Het geheel van personen dat betrokken is bij de ontwikkeling en opvoeding van de cliënt, zoals opvoeders, beroepsopvoeders en ketenpartners.
CanMEDS	Canadian Medical Education Directives for Specialists
Competentie	Een competentie is het geheel van kennis, vaardigheden en attitude waaruit blijkt dat de professional vakbekwaam is voor het beroep dat de orthopedagoog-generalist uitoefent of een deel daarvan.
Diagnostisch onderzoek	De methodische beeldvorming en analyse van klachten en problemen van de cliënt met als doel advisering en probleemoplossing.
Hulpverlening	Het geïntegreerde geheel van diagnostiek, behandeling en begeleiding. Ook andere termen zoals ondersteuning, coaching en begeleiding zijn een vorm van hulpverlening.
KBS	Kenmerkende beroepssituatie, is karakteristiek voor de werkzaamheden van de orthopedagoog-generalist.
NVO orthopedagoog	De NVO orthopedagoog is een academisch, op universitair masterniveau geschoolde professional in de orthopedagogiek, die zich heeft geregistreerd in het kwaliteitsregister NVO orthopedagoog.
Orthopeda- goog-generalist (OG)	De orthopedagoog-generalist is een postmaster geschoolde professional die na zijn universitaire masteropleiding tot orthopedagoog een klinische postmasteropleiding heeft afgerond met als elementen: werkervaring, cursorisch onderwijs en supervisie.
Orthopedagogiek	Orthopedagogiek is een specialisme binnen de pedagogische wetenschappen die zich richt op kinderen, jongeren en volwassenen én hun omgeving die zich in een problematische opvoedings- of ontwikkelings situatie bevinden.

Appendix 2 Bronvermelding

1. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2023). Beroepscompetentieprofiel NVO orthopedagoog. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscompetentieprofielen>
2. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2021). Beroepscode van de NVO. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscode-en-tuchtrecht>
3. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2019). Tuchtrecht en de orthopedagoog. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/beroepscode-en-tuchtrecht/tuchtrecht.aspx>
4. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2022). Professionele verantwoordelijkheid, bekwaamheid en bevoegdheid. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscode-en-tuchtrecht#bekwaamheid-en-bevoegdheid>
5. Besluit van 1 oktober 2019, houdende regels inzake de opleiding tot orthopedagoog-generalist. Publicatie in het Staatsblad Koninkrijk der Nederlanden. Gevonden op: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2019-318.html>
6. Verdrag Kinderrechten. Unicef. Gevonden op: <https://www.unicef.nl/over-unicef/kinderrechten>
7. VN Verdrag Handicap. Gevonden op: https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14#Verdrag_2
8. Luijk, P.C.M. et al., 2019. Opgroeien in de complexe werkelijkheid. De unieke bijdrage van de pedagogiek in Nederland. Artikel Tijdschrift Pedagogiek. Gevonden op: https://ikkanhet.nl/wp-content/uploads/Luijk_etal_2019_position_paper.pdf
9. Van IJzendoorn, M. H., Frankrijker, H. de, (2005). Pedagogiek in beeld. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
10. De Jonge, M. V., (2018). Waar spreken wij over? Oratie Universiteit Leiden. Gevonden op: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/algemeen/oraties/oratie-de-jonge-totaal.pdf>
11. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2019). De B van Bekwaam, naar een toekomstbestendige Wet BIG. Gevonden op: <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2019/10/10/samenvatting-advies-de-b-van-bekwaam>
12. Jeugdwet (2014). Gevonden op: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-07-01>
13. Movisie, Sociale (wijk)teams in beeld (2015). Gevonden op: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Sociale-wijkteams-in-beeld%20%5BMOV-9164168-1.1%5D.pdf>
14. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2018). Competentieprofiel van de orthopedagoog/psycholoog in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Gevonden op: <https://assets-eu-01.kc-usercontent.com/60b23ece-2ca8-01ae-7371-d7d0624a1f31/f0193bc1-d600-4849-b84a-a035e289857e/NVO-NIP%20Competentieprofiel%20ZMVB.pdf>
16. Fontys (2005). Biloba op weg naar assessments. Notitie voor Fontys-medewerkers. Eindhoven: Fontys.

Colofon

Tekst
NVO

Ontwerp & illustratie
Patrick Pluijlaar

Uitgave
Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO)

Copyright © 2023 NVO
Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen of in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, zonder voorafgaande toestemming van de NVO.

NVO-bureau
Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

www.nvo.nl

nvo
nederlandse vereniging
van pedagogen en
onderwijskundigen